5. Міністерство фінансів України. (2004, 22 листопада). *Типові форми первинних облікових документів з обліку нематеріальних активів* (Наказ № 732). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1579-04

6. Міністерство фінансів України. (2013, 7 лютого). *Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»* (Наказ № 73). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13

7. Бондаренко, Н. М. (2025). Актуальні питання організації обліку нематеріальних активів на підприємстві. URL: https://repo.btu.kharkiv.ua/bitstreams/cbdb92e1-7b1c-440f-8980-5f5b4288e081/download

Даниленко Софія Володимирівна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність «Облік і оподаткування»;
науковий керівник:
Колісник Олена Пилипівна,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку та аудиту;
Державний податковий університет

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА РЕЗЕРВИ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТА ВІДОБРАЖЕННЯ У ЗВІТНОСТІ

У сучасних умовах господарювання бухгалтерський облік має не лише відображати фактично здійснені операції, але й враховувати ризики майбутніх витрат і зобов’язань. Саме тому забезпечення та резерви стали одним із найбільш дискусійних інструментів фінансового обліку. Вони покликані забезпечити принцип обачності, але водночас їх застосування породжує значні труднощі як методологічного, так і практичного характеру.

Забезпечення, відповідно до НП(С)БО 11 «Зобов’язання» [2] та МСБО 37 «Забезпечення, умовні зобов’язання та умовні активи» [1], визначаються як зобов’язання з невизначеним терміном або сумою виконання, які виникають унаслідок минулих подій. Прикладами можуть бути витрати на гарантійне обслуговування продукції, ліквідацію наслідків виробничої діяльності чи судові позови. Резерви ж створюються переважно для уточнення оцінки активів – наприклад, резерв сумнівних боргів чи резерв на знецінення запасів. Таким чином, і забезпечення, і резерви спрямовані на більш реалістичне представлення фінансового стану підприємства, що підвищує довіру користувачів до звітності.

Найгострішою проблемою їх формування є суб’єктивність оцінки. У більшості випадків підприємство не має точної інформації про майбутні витрати, тому змушене спиратися на припущення, експертні прогнози та попередній

досвід. Це відкриває можливості для маніпулювання фінансовими результатами: завищені забезпечення зменшують прибуток поточного періоду, а занижені – створюють ілюзію фінансової стабільності, але у майбутньому можуть спричинити різке зростання витрат. Водночас це впливає і на податкове навантаження, адже створення забезпечень може зменшувати об'єкт оподаткування [3].

Важливим є й те, що національні стандарти бухгалтерського обліку та МСФЗ по-різному трактують і оцінюють забезпечення. Українські НП(С)БО передбачають радше формальний підхід, де головним критерієм виступає наявність документального підтвердження можливих витрат. У свою чергу, міжнародні стандарти пропонують ширший і більш аналітичний підхід, що базується на ймовірності настання події та застосуванні методів дисконтування. Це означає, що МСФЗ дозволяють формувати більш гнучку та реалістичну картину ризиків, тоді як НП(С)БО зосереджені на фіксації лише тих зобов'язань, які можна документально підтвердити.

Порівняльний аналіз показує, що у НП(С)БО переважає мінімальне розкриття інформації, тоді як МСФЗ вимагають більшої деталізації. Це яскраво видно нижче в таблиці 1.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз стандартів

Критерій	***НП(С)БО***	***МСФЗ (IAS 37)***
Визначення	Забезпечення – зобов'язання з невизначеною сумою або строком погашення	Забезпечення – зобов'язання з невизначеною сумою чи строком, що виникає внаслідок минулих подій, при цьому ймовірне відтоку ресурсів
Умови створення	Якщо існує зобов'язання та ймовірність його погашення, але сума чи строк є невизначеними	Створюється лише тоді, коли: 1) існує теперішнє зобов'язання; 2) ймовірний відтік ресурсів; 3) сума може бути достовірно оцінена
Оцінка	За попередньо визначеною (розрахунковою) сумою	За найкращою оцінкою витрат, необхідних для погашення зобов'язання на звітну дату
Розкриття у примітках	Може обмежуватися загальною сумою забезпечень	Необхідно розкривати характер, суму, строки виконання та невизначеності, пов'язані із зобов'язанням
Принцип	Орієнтація на обачність, але з меншими вимогами до деталізації	Баланс між обачністю та повнотою інформації, акцент на прозорість
Типові проблеми	Недостатня деталізація, відсутність пояснень, різночитання практики	Високі вимоги до розкриття, складність застосування в умовах невизначеності

Джерело: складено на основі [1, 2]

Різниця у підходах призводить до того, що фінансова звітність українських підприємств часто не є повністю зіставною з міжнародною, що ускладнює залучення іноземних інвесторів. Це особливо актуально для компаній, які прагнуть вийти на зовнішні ринки або залучати кредити у міжнародних фінансових установах.

Показовим прикладом є ситуація з гарантійними зобов'язаннями. Наприклад, виробники побутової техніки зобов'язані надавати безкоштовне гарантійне обслуговування протягом певного періоду. За МСФЗ підприємство повинно створювати забезпечення, виходячи зі статистики попередніх ремонтів та ймовірних витрат. В українській практиці часто такі забезпечення не формуються, оскільки майбутні витрати важко підтвердити документально. У результаті у фінансовій звітності зобов'язання занижуються, що створює у користувачів уявлення про вищу рентабельність і стабільність, ніж є насправді.

Ще одним проблемним аспектом є якість розкриття інформації у примітках до фінансової звітності. Досить часто підприємства обмежуються поданням лише загальної суми забезпечень, уникаючи пояснень щодо їх призначення, строків та умов формування. Це суттєво знижує аналітичну цінність звітності, адже зовнішні користувачі – інвестори, кредитори, аудитори – не можуть адекватно оцінити ризики та перспективи діяльності компанії.

Важливо зазначити, що неправильне формування забезпечень і резервів має не лише облікові, а й економічні наслідки. Викривлення фінансових результатів може призвести до втрати довіри інвесторів, неправильної оцінки кредитоспроможності підприємства, а також створити ризики накладання штрафних санкцій з боку контролюючих органів. У той же час грамотно сформовані забезпечення та резерви виконують функцію фінансового буфера, що дає змогу підприємству більш упевнено протидіяти економічним ризикам.

Додатково слід враховувати, що забезпечення й резерви мають значення не лише для бухгалтерського обліку, а й для управлінського. Керівництво підприємства, аналізуючи їх розмір і структуру, може прогнозувати майбутні грошові потоки, оцінювати рівень ризиків і приймати стратегічні рішення щодо інвестицій чи розширення діяльності. Саме тому вдосконалення практики формування забезпечень є важливим кроком до підвищення якості корпоративного управління.

Підсумовуючи, можна зазначити, що проблема забезпечень і резервів полягає у пошуку балансу між принципом обачності та достовірністю фінансової звітності. Вона охоплює питання методики оцінки, прозорості розкриття інформації та гармонізації національних стандартів з міжнародними. Рішення цих проблем можливе шляхом розробки єдиних методичних рекомендацій, удосконалення законодавчої бази та підвищення вимог до якості приміток до звітності.

Таким чином, забезпечення та резерви слід розглядати не лише як облікові інструменти, а й як стратегічний елемент управління фінансовими ризиками. Вони здатні підвищити рівень довіри до звітності, зробити бізнес більш прозорим і конкурентоспроможним на внутрішньому та міжнародному ринках. Саме завдяки якісному підходу до формування та розкриття забезпечень підприємства можуть зміцнити власну репутацію, забезпечити довгострокову фінансову стабільність і підвищити інвестиційну привабливість.

Список використаних джерел

1. Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи: Наказ Міністерства Фінансів України від 01.01.2012 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_051#Text
2. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 11 "Зобов'язання" Наказ Міністерства Фінансів України від 31.01.2000 р. № 20. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00#Text
3. Корінько М. Д., Гриненко І. М. Резерви як об'єкт бухгалтерського обліку: уточнення категорійно-понятійного апарату. *Економічна науаи: Інвестиції: практика та досвід.* № 4. 2021. С.18-20. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/4_2021/5.pdf

Дацкевич В'ячеслав Сергійович,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність «Облік і оподаткування»;
Негоденко Вікторія Степанівна,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансового аналізу та аудиту;
Державний торговельно-економічний університет

СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ РОЛЬ У ЗАПОБІГАННІ ШАХРАЙСТВУ ТА ФІНАНСОВИХ ЗЛОВЖИВАНЬ

У сучасних умовах розвитку економіки, коли фінансові операції стають дедалі складнішими, а ризики зловживань зростають, системи внутрішнього контролю набувають особливого значення. Вони являють собою комплекс організаційних, процедурних та технічних заходів, спрямованих на забезпечення надійності фінансової звітності, захисту активів та дотримання нормативних вимог. Основна мета таких систем – не лише виявлення помилок, але й запобігання шахрайським діям, які можуть завдати значних збитків підприємствам та організаціям. Шахрайство, як форма фінансових зловживань, включає навмисне спотворення інформації, розкрадання ресурсів чи маніпуляції з обліком, що часто призводить до втрати довіри стейкхолдерів та юридичних наслідків.

Дослідження ролі внутрішнього контролю в протидії таким явищам базується на аналізі теоретичних моделей та емпіричних даних. Зокрема, ефективність цих систем підтверджується численними студіями, які вказують на їх здатність зменшувати можливості для зловживань через створення бар'єрів для неетичних дій. Наприклад, у контексті глобальних стандартів, таких як COSO (Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission), внутрішній